

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับเปรตชนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย(๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมและคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย(๓) เพื่อศึกษาหลักธรรมและคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายในฐานะเป็นสื่อสอนธรรม

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑) แนวคิดเรื่องการทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับเปรตชนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้เปรตชนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวคิดเรื่องของการทำบุญอุทิศให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่เกิดในภพภูมิต่างๆ เช่น เปรต อสุรกาย หรือ สัตว์นรก เนื่องจากพระพุทธศาสนาเชื่อว่าคนเราตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ทำกรรมดีบ้างไม่ดีบ้าง หากทำกรรมดีก็จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ แต่หากทำกรรมชั่วก็จะได้ไปเกิดในนรก การไปเกิดบนสวรรค์นั้นเป็นเรื่องที่พระพุทธศาสนาเห็นว่าไม่น่าเป็นห่วง แต่สำหรับผู้ที่ต้องไปเกิดในนรก เปรต อสุรกาย หรือสัตว์ดิรัจฉานนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่น่าห่วง ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ชาวพุทธทำบุญอุทิศไปให้ผู้ที่จะจากโลกนี้ไปแล้ว ด้วยการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา ต่อมาแนวคิดนี้ได้แพร่หลายไปยังดินแดนที่พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าไปถึง และได้มีชื่อเรียกต่างๆ กันว่าพิธีสารท บ้าง พิธีทำบุญให้ผู้ตายบ้าง เฉพาะในประเทศไทยผู้คนในแต่ละภาคก็จะมีเชื่อเรื่องการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายนี้แตกต่างกัน และกล่าวเฉพาะประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายนั้น จะพบว่าชาวหนองคายมีความเชื่อตามประเพณีว่าเมื่อญาติของตนได้ละจากโลกนี้ไปแล้วบางคนอาจจะไปเกิดในนรกหรือเป็นเปรตได้รับความทุกข์ทรมานมาก และในรอบหนึ่งปีพยายามจะปล่อยมารับทานกับญาติเพียงครั้งเดียวคือในเดือน ๙ ดังนั้น จึงต้องมาทำบุญเนื่องในกขประเพณีบุญเดือนเก้าหรือบุญข้าวประดับดิน โดยได้ทำตามขั้นตอนที่ได้ปฏิบัติกันมาแต่เดิม

๒) ด้านหลักธรรมและคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายในฐานะเป็นสื่อสอนธรรม พบว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย มีทั้งศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนาประกอบด้วย

๑. ด้านพฤติกรรม คือ ด้านความสัมพันธ์กับโลกภายนอกได้แก่ ด้านศีล ดูว่ากิจกรรมการกระทำหรือพฤติกรรมของเรานี้จะเป็นการเบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนแก่ใคร ทำอะไร

ให้เสียหายหรือเปล่า หรือเป็นไปในทางส่งเสริมเกื้อกูลช่วยเหลือกัน อย่างน้อยก็ไม่ก่อให้เกิดโทษ ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน หรือทำอะไรให้เสียหาย

๒. ด้านจิตใจ สภาพจิตใจของเราที่กำลังทำอยู่หรือทำกิจกรรมสิ่งนี้เราทำด้วยเจตนาอย่างไร มีความมุ่งหมายอย่างไร มีแรงจูงใจอะไร มีความหวังดีปรารถนาดี อยากจะช่วยเหลือหรือคิดร้าย มีจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริตหรือซุกซน มีความสุขหรือความทุกข์

๓. ด้านปัญญา คือด้านความรู้ความเข้าใจ ก็ตรวจสอบว่า เราเข้าใจสิ่งที่เรากระทำนี้ชัดเจนดีหรือไม่ เป็นการกระทำที่ตรงตามเหตุปัจจัย จะก่อให้เกิดผลที่เราต้องการได้ครบถ้วนกระบวนการหรือไม่ ทำไปแล้วจะเกิดผลดี ผลเสียอะไรบ้าง

๓) ด้านคุณค่าของประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย พบว่า ประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายเป็นการประสานร่วมมือกันของคนในสังคมเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้สังคมมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเป็นหมู่เหล่าและร่วมกันรักษาพื้นที่ธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกของคนในสังคมให้ยาวนานที่สุดเป็นขบวนการของประชาสังคมเชิงพุทธที่มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสียพระพุทธศาสนาเมืองค้อประกอบที่สำคัญคือความเชื่อคำสอนข้อบัญญัติพิธีกรรมและข้อปฏิบัติในฐานะสมาชิกทางสังคมต้องปฏิบัติตามกระบวนการทางศาสนาซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อดีในการแก้ไขปัญหาทางสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังฆะหรือหมู่คณะและการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือกลุ่มคนในชั้นพื้นฐานต้องมีการแบ่งปันมาเชื่อมให้คนอยู่ร่วมกันสังคมที่ขาดการแบ่งปันแล้งน้ำใจไร้ความเอื้อเฟื้อคือสังคมที่พร่องเมตตาพึงพาอาศัยไม่ได้ซ้ำยังทำให้คนในสังคมนั้นเกิด

ประโยชน์และคุณค่าต่อสังคม ประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายนั้นเป็นการปฏิบัติตามประเพณี หรือกฎระเบียบของสังคม กฎหมายบ้านเมือง ย่อมมีความราบเรียบสงบสุข โดยประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การรักษาศีล การปฏิบัติธรรม ล้วนเป็นสิ่งที่สร้างให้สังคมเกิดความร่มเย็นเป็นสุข มีระเบียบ มีนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาและกรุณาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน แม้แต่ศัตรูก็ยังให้ความอุปถัมภ์เลี้ยงดู ใครเดือดร้อนมากก็ให้ความช่วยเหลือมิได้นิ่งดูดาย รู้จักให้อภัยแก่ผู้อื่น

นอกจากนี้ยังสามารถช่วยแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมได้ เมื่อใดที่ตนได้ตั้งจิตของตน ให้มีความเมตตาต่อคนรอบข้างแล้วความคิดรุนแรงในจิตใจของตนเองย่อมไม่มี ดังนั้นความมีเมตตาอันเป็นผลมาจาก กิจกรรมการอุทิศส่วนบุญจึงเป็นการแก้ปัญหที่ต้นเหตุ ด้วยเหตุที่ว่า ปัญหาของสังคมในที่นี่ เกิดจากการใช้ความรุนแรงของบุคคล ส่งผลกระทบทางด้านลบแก่สังคม ซึ่งถ้าหากว่ามีปรากฏการณ์ ของการขัดแย้งที่รุนแรง จนมีผลกระทบต่อบรรบบโครงสร้างของสังคมส่วนอื่น ก็ถือว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างของสังคม โดยปกติแล้วต้นตอของปัญหาเหล่านี้ มักเกิดจากระดับปัจเจกบุคคลในเรื่องของอุดมการณ์ ทศนคติ ตลอดจนค่านิยมจนขยายตัวไปสู่ความรุนแรง ตั้งแต่ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เช่นการลักขโมย ทาร้ายร่างกายจนถึงฆาตกรรม หรือแม้กระทั่งปัญหาในสังคมขนาดใหญ่ เช่น สงครามกลางเมือง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ในมุมมองของพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นผลสืบเนื่องมาจากการละเมิดทางศีลธรรมโดยเฉพาะศีล ๕ ถ้าหากว่าสังคมใด มีความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมเป็นอย่างมากแล้ว

สรุปได้ว่า กิจกรรมอุทิศส่วนกุศลไปให้กับผู้ตาย ที่เรียกว่า บุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จึงประกอบไปด้วยสาระและประโยชน์ ที่พึงจะได้รับอยู่หลายประการด้วยกันคือ

- ๑) เป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้มีความกตัญญูทวนเวียนต่อบรรพชน
- ๒) นอกจากจะเป็นการสงเคราะห์เหล่าเปรตชนผู้ล่วงลับไปแล้วยังนับว่าเป็นการสงเคราะห์ในการถวายอาหารตลอดถึงจุดปัจจัยต่างๆ แก่พระภิกษุสามเณร
- ๓) เป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวความสามัคคีปรองดองกันในหมู่ญาติพี่น้องให้มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน
- ๔) ส่งผลให้เกิดความเบิกบานใจสุขใจของผู้ที่ได้กระทำ
- ๕) เป็นการปลูกฝังบรรดาลูกหลานให้รู้จักการตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษ และได้ซึมซับเอาคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นการได้ร่วมสืบทอดรักษาระเบียบประเพณีปฏิบัติ
- ๖) เป็นการปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชนที่ดี ตลอดถึงได้สืบทอดแนวทางการปฏิบัติตนของบรรพบุรุษที่ท่านวางแนวทางไว้ให้
- ๗) ได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคม

จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญต่อคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ด้วยว่าเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรม ประเพณีไทย อีกทั้งการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นยังส่งผล ให้คนไทยมีนิสัยฝักใฝ่ในการทำบุญมีความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตลอดถึงมีพิธีกรรมต่างๆ ที่ต้องร่วมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย แม้กระทั่งจะเสียชีวิตไปแล้วก็ยังมีการอุทิศส่วนบุญไปให้ เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายในฐานะเป็นสื่อสอนธรรม ” ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทยมาอย่างยาวนาน จึงพบประเด็นที่จะได้เสนอแนะเป็นนโยบายดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาวิจัยไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายในการปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ โดยการออกแบบโครงการ หรือกิจกรรม ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำรงรักษาประเพณีดังกล่าวให้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความสามัคคีในชุมชนและในเครือญาติต่างๆ

๒) สถาบันการศึกษาควรทำการศึกษาวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวตลอดจนควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญของประเพณีดังกล่าว

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้ มีข้อที่ควรจะนำไปศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

๑. ควรจะศึกษาเปรียบเทียบหลักธรรมและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายในฐานะเป็นสื่อสอนธรรมกับประเพณีในลักษณะเดียวกันนี้ของภาคต่างๆ ของประเทศไทย
๒. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมในไทยในประเพณีบุญข้าวประดับดินของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคายว่ายังคงมีความสำคัญต่อการสร้างสังคมเข้มแข็งหรือไม่
๓. ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมปัจจุบันตามแนวทางของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น
๔. การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ประเพณีไทยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของต่างประเทศ